

boek over Van Raalte ging het zoo zoo. De tijden zijn hier allerslechtst en de *historische zin* onder ons volk is weinig ontwikkeld.'

33. Henry E. Dosker, *Levensschets van rev. A.C. van Raalte, D.D.* ('een man, krachtig in woorden en werken'). *Een der vaders der 'Scheiding' in Nederland en stichter der Hollandsche koloniën in den staat Michigan, Noord-Amerika. Uit de oorspronkelijke bronnen bewerkt*, Nijkerk, 1893, pag. 275, 276: 'Had de Nederlandsche kerk een terughoudende of heelende positie ingenomen en niet getracht te schipperen en te laveeren [inzake erkenning van de Reformed Church en de Christian Reformed Church]; had die kerk erkend met onze kerkelijke toestanden ongenoegzaam op de hoogte te zijn om daarover gezond te kunnen oordeelen; had die kerk gedaan, wat in 1892 toevalligerwijze geschiedde, ons een paar mannen gezonden, met helderen blik, die de dingen konden verstaan en objectief beoordeelen [Dosker doelde op Bavinck en zijn Kamper collega D.K. Wielenga]; had die kerk vertrouwen gehad in onze leiders, waarvan sommigen, zooals Van Raalte en Oggel en vele anderen vroeg reeds zich naam gemaakt hadden in haar eigen kringen - dan waren de dingen niet zoo geloopen, als ze nu zijn.'

vrijmetselarij hadden uitgesproken en dus wat dit betreft onbevangen stonden jegens de Reformed Church, achtte Dosker het mogelijk, dat in elk geval hen de kwestie van 1857 nog zou aanspreken. En dit laatste was nog steeds van groot belang, want in de jaren negentig was de toekomst van de Reformed Church in het westen was net als die van de Christian Reformed Church nog steeds afhankelijk van de kerkelijke keuze van de aanzwellende stroom van Nederlandse immigranten.

Maar het gewenste effect bleef uit.³⁴ De Nederlandse gereformeerden spraken zich ook na de Vereniging van 1892 niet uit ten gunste van Van Raalte en dus ook niet van de Reformed Church. Kuyper had weliswaar dezelfde milde opinie inzake vrijmetselarij als Van Raalte, maar dit standpunt was alleen voor binnenlands gebruik en betekende in elk geval niet dat hij een voorkeur uitsprak voor de Reformed Church boven de Christian Reformed Church.³⁵ De Gereformeerde Kerken bleven liefst ver van het Amerikaanse gewoel, legde Bavinck zijn vriend uit. Doskers biografie was daarmee dan een laatste verdediging van Van Raalte en van de Reformed Church. Het werd tevens zijn afscheid van de Reformed Church.

Een mogelijk Pella: het neocalvinisme

Toen het Dosker bleek dat al zijn pogingen om de positie van de Reformed Church te rechtvaardigen en om zijn kerk op enigerlei wijze in verband te brengen met de opbloeiende neocalvinistische beweging in Nederland, liet hij de zaak van zijn kerk definitief rusten. Hij werd in de loop van de jaren negentig zelfs steeds gereserveerder in zijn oordeel over de Reformed Church en sprak zich zelfs negatief over haar uit. Tegenover Bavinck kwalificeerde hij de koers van zijn kerk als ongereformeerd en hij zag haar overgaan van de orthodoxie naar de vrijzinnigheid. Hij schreef op 21 oktober 1890: '(...) de Amerikaanse kerkelijke hemel 'gaat zwanger van onrust en zal moeite baren'. (...) Afscheiden worden in Amerika doe ik niet ligt. Ik zal God laten zorgen en hem bidden om een Pella, als Jeruzalem valt.'

Om te kunnen studeren en publiceren in academische kring deelde Dosker als predikant in Holland zijn werkzaamheden strak in:

Ik ga dus om half acht 's morgens naar mijn kamer, om te studeeren en te schrijven. Ik blijf daar tot half elf en maak dan een paar visites in de gemeente. Om 12 uur eten. Dan een tukje. Van 2 tot 4 werken. Dan een wandeling en visites. Om 6 uur souper. Daarna mijne avondvergaderingen. Catechisaties etc. Van 9 tot 11 lezen. Zoo gaat het leven geregeld, bijna machinaal voorbij, met